

Левицька С. О., д.е.н., професор, Полюхович М. Д., аспірант

(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасний стан інноваційного розвитку підприємств України. Проаналізовано динаміку основних показників інноваційної діяльності. Відображено структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні. Обґрунтовано причини низької інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, активізація інноваційної діяльності, джерела фінансування.

Вступ. Інноваційний розвиток економіки України є одним з пріоритетів національних економічних досліджень. Інноваційна діяльність – необхідна складова процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування вітчизняних підприємств, одна з фундаментальних складових ефективної стратегії, важливий інструмент забезпечення їхніх конкурентних переваг. Проблема активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з проголошенням Україною євроінтеграційного курсу набуває особливої актуальності, адже без підвищення інноваційної активності підприємств неможливо досягти підвищення ефективності та конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. Інновації є стимулом для конкурентоспроможного розвитку підприємств, формують лідируючі позиції та можливість виходу на світові ринки. Виходячи з цього, виникає необхідність проаналізувати показники та спрямованість інноваційної політики підприємств України і з'ясувати, чому стримується розвиток інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Оцінкою сучасного стану інноваційної активності України займається багато вітчизняних та зарубіжних економістів, серед яких Г.О. Андрощук, Ю.З. Драчук, Н.Ю. Жаровська, Л.О. Іванець, О.А. Клич, Т.В. Романова, С.М. Січко, В.В. Шарко та інших. Однак досліджувані категорії не є статичними, вони постійно змінюються, тому вимагають регулярного аналізу для виявлення основних тенденцій на етапах формування концептуальних основ пост-індустріальної економіки.

Методика досліджень. Методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблеми оцінки інноваційної діяльності. У процесі дослідження використовувалася сукупність методів: розрахунковий – у визначенні показників інноваційної діяльності в Україні; графічний – для аналізу й наочного відображення отриманих результатів; монографічний – для визначення причин низької інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є оцінка ключових показників інноваційної діяльності та інноваційної політики підприємств України, визначення основних тенденцій розвитку досліджуваних процесів.

Результати досліджень. Основою для розвитку національного виробництва є досягнення конкурентоздатності підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Конкуренція зумовлює появу на ринку підприємств, що активно займаються інноваційною діяльністю. Інноваційний розвиток вітчизняної економіки залежить від державної інноваційної політики, рівня наукового і науково-технічного потенціалу, розвитку національної інноваційної системи та інших показників.

На стан інноваційної активності в Україні впливають багато факторів, однак ми погоджуємося з думкою Жаровської Н.Ю. [4], яка вважає, що усі фактори можна поділити на дві групи:

- фактори зовнішнього впливу, що включають фактори ділового середовища підприємства, які не залежать від нього, мають прямий або опосередкований вплив, та визначають напрями і обмеження інноваційного розвитку;
- фактори внутрішнього впливу, що впливають на здійснення інноваційної діяльності на виробничому підприємстві, залежать від його цілей і стратегії, обсягу та якості доступних ресурсів, інноваційного потенціалу, ефективності системи управління та інших.

Для того, щоб визначити основні тенденції розвитку інноваційної діяльності, варто дослідити загальні показники інноваційної діяльності на макрорівні.

Основні показники, що характеризують зміст та динаміку інноваційної діяльності, представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники інноваційної діяльності в Україні
за 2010-2016 роки

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість інноваційно-активних підприємств, одиниць	1462	1679	1758	1715	1609	824	834
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, одиниць	1217	1327	1371	1312	1208	723	735
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн грн	8045,5	14333,91	11480,6	9562,6	7695,9	13813,72	23229,5
Обсяг реалізованої інноваційної продукції в промисловості, млн грн	33697,64	2386,73	6157,73	5862,72	5669,02	3050,1	x
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн грн	13713	12630,61	3354,91	6053,4	7500,0	10843,8	x

Джерело: складено автором за даними [5]

У 2016 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 834 підприємства, що на 628 підприємств менше за показник 2010 року. Кількість підприємств, що впроваджували інновації теж зменшилася з 1217 од. в 2010 році до 735 од. в 2016 році.

Зменшення темпів розвитку інноваційної діяльності в Україні переважно зумовлені недостатністю фінансування. Не менш важливими чинниками зазначеного є глибока соціально-економічна криза, падіння курсу національної валюти, недостатній рівень підготовки наукових кадрів, недосконалість матеріально-технічної бази тощо.

З табл. 1 також видно, що обсяг реалізованої інноваційної продукції в промисловості невпинно, починаючи з 2011 року, зменшувався на 6229 млн грн (на 14,7%) в 2012 році, на 295 млн грн (на 0,8%) в 2013 році, на 10193,7 млн грн (на 28,4%) в 2014 році та на 2618,9 млн грн (на 10,2%) в 2015 році.

Питому вагу інноваційно активних підприємств наведено на рис. 1. Зауважимо, що відповідно до методологічних положень Державної служби статистики України, інноваційно активними підприємствами вважаються підприємства, що в період обстеження займалися діяльністю, пов'язаною зі створенням інновацій, незалежно від того, чи призвела така діяльність до реального впровадження інновацій [2].

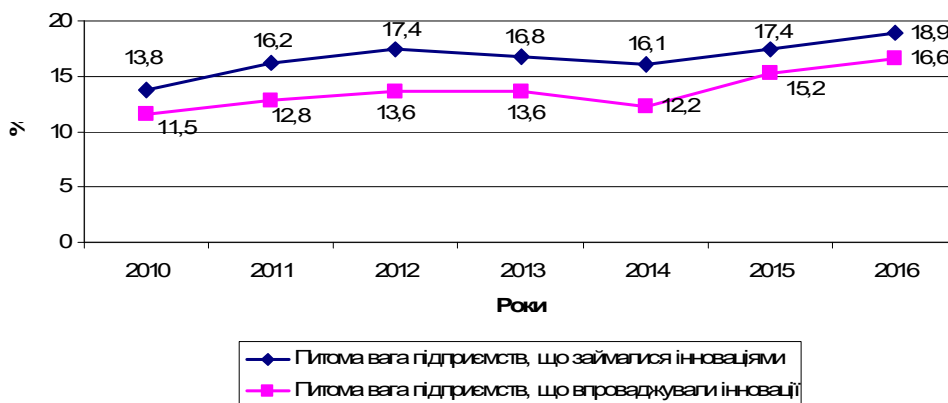

Рис. 1. Динаміка питомої ваги підприємств, що займалися впровадженням інновацій та впроваджували інновації протягом 2000-2016 років
Джерело: складено автором за даними [5]

Протягом 2000-2016 років частка підприємств, що займалися інноваціями, мала незначні зміни. Поступово спостерігається певне збільшення частки підприємств, що займалися впровадженням інновацій – з 13,8% в 2010 році до 18,9% в 2016 році. Для порівняння: у США, Японії, Німеччині й Франції частка інноваційних підприємств становить 70-80% від їх загальної кількості [6].

Стрімкий інноваційний розвиток на сьогоднішній день демонструють також азіатські країни. Так, на Китай, Японію та Південну Корею в 2016 році припадало понад 40% усіх глобальних інвестицій [6].

З рис. 1 також видно, що в загальній структурі частка промислових підприємств, що впроваджували інновації залишається невеликою, незважаючи на позитивну динаміку протягом досліджувано-

го періоду: за 2010-2016 роки цей показник складав в середньому 13,6%.

Розподіл підприємств залежно від типу впроваджуваних інновацій наведений на рис. 2.

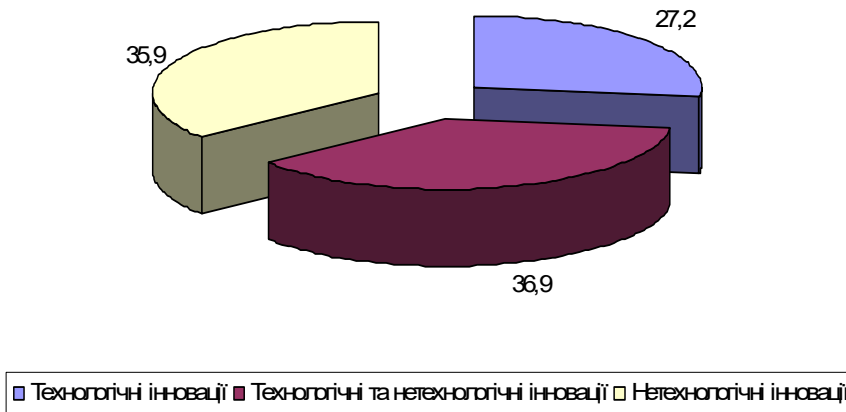

Рис. 2. Розподіл підприємств залежно від типу впроваджуваних інновацій в Україні за 2014-2016 роки, %
Джерело: складено автором за даними [3]

З рис. 2 видно, що питомі частки підприємств, що запроваджували різні типи інновацій були практично рівними (по третині на кожну групу підприємств): із загальної кількості інноваційних підприємств 27,2% займалися технологічними інноваціями (продуктові та/або процесові), 35,9% – нетехнологічними (організаційними та/або маркетинговими), 36,9% – технологічними та нетехнологічними інноваціями.

За досліджуваний період найвищий рівень інноваційної активності спостерігався серед підприємств у сфері інформації та телекомунікації (22,1%), переробної промисловості (22,0%) [3]. Більшість інноваційно активних підприємств поряд з технологічними запроваджували також нетехнологічні інновації – розробку та впровадження нових або значно вдосконалених процесів, що не належать до технологічних інновацій. До цієї групи входять маркетингові та організаційні інновації [2].

Таблиця 2

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах
протягом 2010-2016 років

Роки	Впроваджено нових технологічних процесів, од.	у т.ч. мало-відходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2010	2043	479	2408	663	3,8
2011	2510	517	3238	897	3,8
2012	2188	554	3403	942	3,3
2013	1576	502	3138	809	3,3
2014	1743	447	3661	1314	2,5
2015	1217	458	3136	966	1,4
2016	3489	748	4139	1305	x

Джерело: складено автором за даними [5]

Показник питомої ваги реалізованої продукції в обсязі промислової свідчить про низьку результативність інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. З таблиці 2 видно, що частка реалізованої інноваційної продукції за досліджуваний період зменшилася з 3,8% в 2010-2011 роках до 1,4% в 2015 році.

Ще одна негативна тенденція стосується структури джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2010-2016 роки (табл. 3).

Представлені дані свідчать, що головним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств протягом останніх років є власні кошти. Так, їхня частка зросла з 59,4% в 2010 році до 94,9% в 2016 році. Натомість частка державних коштів протягом досліджуваного періоду не перевищувала 4,5%. Відповідно, можемо констатувати, що держава відіграє, на жаль, не достатньо результативну роль у підтримці інноваційної діяльності України. Це є основною проблемою реалізації інноваційної політики на вітчизняних підприємствах.

Таблиця 3

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності в
Україні за 2010-2016 роки

Роки	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок коштів, млн грн							
		Власних коштів, млн грн	Питома вага, %	Державного бюджету, млн грн	Питома вага, %	Іноземних інвесторів, млн грн	Питома вага, %	Інші джерела, млн грн	Питома вага, %
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6

продовження табл. 3

2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3

Джерело: складено автором за даними [5]

Низьким залишається рівень інвестиційної привабливості інноваційного сектора і для зовнішніх інвесторів, що свідчить про несприятливий інвестиційний клімат в Україні.

Висновки. Тенденції інноваційної діяльності останніх років вказують на наявність значних проблем та низький рівень розвитку інноваційної діяльності в Україні, що, в свою чергу, негативно відображається на конкурентоздатності продукції та розвитку економіки в цілому.

Наведені висновки дозволяють стверджувати, що діяльність інноваційно-активних підприємств не досягає необхідного рівня задля переходу України на новий етап соціально-економічного розвитку – інноваційний. Спостерігається поступове зниження обсягу реалізованої продукції як в Україні, так і за її межами, знижуються обсяги діяльності, зокрема за такими напрямками, як дослідження та розробки, освоєння нових технологічних процесів.

Серед основних проблем, що стримують інноваційну діяльність в Україні, можна виділити наступні:

- відсутня підтримка з боку держави, яка проявляється не лише в недостатності фінансування інноваційного розвитку економіки України, але й в існуванні складного нормативного забезпечення, відсутності мотиваційної інноваційної політики. В Україні діє 14 законів, понад 50 підзаконних актів, а також понад 100 правових актів відомчого характеру, які регулюють питання інноваційної діяльності підприємств. В той же час, державна фінансова підтримка та податкове стимулювання, передбачене цими актами, не застосовуються в повному обсязі;

- обмежені фінансові можливості українських підприємств, які не дозволяють купувати сучасне виробниче обладнання, фінансувати продуктивні інновації та власні наукові дослідження. Проведене дослідження показали, що держава виділяє менше 1% коштів на підтримку інноваційної політики підприємств України;

- узагальнюючи, можна стверджувати, що розвиток інноваційної діяльності забезпечує, перш за все, мобілізація всіх джерел фінансування.

З іншого боку, Україна володіє низкою важливих переваг: ресурсним забезпеченням, досить високим загальним рівнем освіти населення, потужною кількістю вищих навчальних закладів. Відтак, необхідним є здійснення змін у політиці фінансування й кредитування інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах.

1. Андрощук Г. О. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання : Інтелектуальна власність. 2000. № 12. С. 23–28. 2. Державна служба статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2015/369/met_st_id.zip (дата звернення : 02.10.2018). 3. Державна служба статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html (дата звернення : 01.10.2018). 4. Жаровська Н. Ю. Класифікація та характеристика факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3. С. 191–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_29 (дата звернення : 02.10.2018). 5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення : 02.10.2018). 6. Січко С. М. Інноваційний розвиток країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7(3). С. 92–95. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7\(3\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7(3)_25) (дата звернення : 01.10.2018).

REFERENCES :

1. Androshchuk H. O. Innovatsiina diialnist v Ukraini: ekonomichniy mekhanizm stymuliuvannia : Intelktualna vlasnist. 2000. № 12. S. 23–28. 2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy URL: www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2015/369/met_st_id.zip (data zvernennia : 02.10.2018). 3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html (data zvernennia : 01.10.2018). 4. Zharovska N. Yu. Klasyfikatsiia ta kharakterystyka faktoriv vplyvu na innovatsiinu diialnist mashynobudivnykh pidpriemstv. Stalyi rozvytok ekonomiky. 2015. № 3. S. 191–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_29 (data zvernennia : 02.10.2018). 5. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (data zvernennia : 02.10.2018). 6. Sichko S. M. Innovatsiinyi rozvytok krain svitu. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo. 2016. Vyp. 7(3). S. 92–95. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7\(3\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7(3)_25) (data zvernennia : 01.10.2018).

Рецензент: д.е.н., професор Осадча О. О. (НУВГП)

Levytska S. O., Doctor of Economics, Professor, Poliuhovych M. D., Post-graduate Student (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

EVALUATION OF INNOVATIONAL DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

The modern state of innovation development of enterprises of Ukraine is investigated in the article. The factors influencing the development of innovation activity of domestic enterprises were disclosed. The dynamics of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine are analyzed. It was also considered the structure of sources of financing innovative activity in Ukraine. The sources of funding of the innovation were investigated in order to a comprehensive analysis of indicators of innovation activity, namely the share of own funds, resources that are allocated from the state budget and off-budget funds, domestic and foreign investors, credit money. The main problems hampering innovation activity in Ukraine were defined.

***Keywords:* innovation, innovation process, activation of innovation activity, sources of financial resources.**

Левицкая С. А., д.э.н., профессор, Полюхович М. Д., аспирант
(Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ОЦЕНКА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье исследовано современное состояние инновационного развития предприятий Украины. Проанализирована динамика инновационной деятельности промышленных предприятий Украины. Отображена структура источников финансирования инновационной деятельности в Украине. Обоснованно причины низкой инновационной активности отечественных предприятий.

***Ключевые слова:* инновации, инновационная деятельность, активизация инновационной деятельности, источники финансирования.**
